Agenda van de Rechtspraak 2008-2011

Onafhankelijk en betrokken

de Rechtspraak

De Rechtspraak zorgt voor integere en tijdige beslechting van geschillen en berechting van strafbare feiten door onafhankelijke rechters.

De Rechtspraak draagt bij aan de instandhouding van de rechtsstaat en aan het vertrouwen van de burger in het recht.

De Rechtspraak wil een lerende organisatie zijn, die in contact staat met zijn maatschappelijke omgeving.
(Zie onder de organisatie in de Visie)

Bij een lerende organisatie hoort een cultuur waarin het normaal is om feedback te geven en te ontvangen.
(Zie onder de doelstelling Deskundige rechtspraak)

Onderdeel van betrouwbaarheid is ook het erkennen van fouten en daaruit zichtbaar lering trekken.
(Zie onder de doelstelling Betrouwbare rechtspraak)

Maatschappelijke relevantie en effectiviteit vereisen dat rechtspraak zorgt voor de beslechting van geschillen op een wijze die zoveel mogelijk bijdraagt aan de oplossing van onderliggende problemen van partijen en samenleving.
(Zie onder de doelstelling Effectieve rechtspraak)

Als rechtspraak het maatschappelijke tempo niet bijhoudt, zal het belang van de rechtspraak aan betekenis inboeten.
(Zie onder de doelstelling Effectieve rechtspraak)

Rechtspraak die aansluit bij behoeften in de samenleving en daar ook daadwerkelijk aan wil beantwoorden, kan niet zonder een solide binding met die samenleving.
(Zie onder de doelstelling Rechtspraak in de samenleving)

Onafhankelijk en betrokken

1 Inleiding en samenvatting

In de voorliggende Agenda presenteren de gerechtsbesturen en de Raad voor de rechtspraak de prioriteiten die zij zich voor de komende jaren hebben gesteld.

De negentien rechtbanken, de vijf gerechtshoven, de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het bedrijfsleven en de Raad voor de rechtspraak vormen samen sinds 1 januari 2002 een organisatie die wordt aangeduid als 'de Rechtspraak'.

De Rechtspraak als geheel en de afzonderlijke eenheden werken met een planningssystematiek gebaseerd op jaarplannen. Deze jaarplannen vinden hun basis in een meerjarige visie: de Agenda van de Rechtspraak. In de nu voorliggende Agenda presenteren de gerechtsbesturen en de Raad voor de rechtspraak de prioriteiten die zij zich voor de komende jaren hebben gesteld.

De Hoge Raad is de hoogste instantie in het Nederlandse rechtsbestel, maar valt niet onder deze organisatie. De Hoge Raad heeft aan de Raad voor de rechtspraak laten weten dat ook de Hoge Raad zich kan vinden in deze Agenda.

In juli 2004 verscheen de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008. Een nieuwe Agenda hoeft dus eigenlijk pas in 2008 te verschijnen voor de jaarplannen vanaf 2009. De Rechtspraak is de afgelopen jaren echter onderwerp geweest van veel en grondig onderzoek. Zo heeft de Commissie Evaluatie Modernisering Rechterlijke Organisatie (naar de voorzitter ook wel de Commissie Deetman genoemd) de eerste vijf jaar na de stelselwijziging geëvalueerd waarbij integraal management bij de gerechten en de Raad voor de rechtspraak zijn geïntroduceerd. Daarnaast heeft een uitgebreide visitatie van de gerechten plaats gevonden in het kader van het kwaliteitssysteem RechtspraaQ. Los van deze belangrijke onderzoeken is de afgelopen periode de inhoudelijke kwaliteit van de rechtspraak sterk onder de aandacht gekomen. De aandacht voor de inhoudelijke kwaliteit komt voort uit het algemene gevoelen binnen en buiten de Rechtspraak, dat de inhoudelijke kwaliteit onder druk is komen te staan door de nadruk in de afgelopen jaren op productie en het wegwerken van achterstanden.

Reden genoeg om nu reeds met een nieuwe meerjarige agenda te komen voor de periode 2008 tot en met 2011. De voorliggende Agenda is tevens het formele antwoord van de Rechtspraak op het eindrapport van de Commissie Deetman "Rechtspraak is kwaliteit".

De Agenda is als volgt opgezet:

Paragraaf 2 geeft een **terugblik** op de uitvoering van de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 (pag. 6 e.v.);

Paragraaf 3 bevat **waarnemingen**, die een belangrijke rol hebben gespeeld bij de formulering van de nieuwe Agenda (pag. 12 e.v.);

Paragraaf 4 gaat in op de **missie en visie** (pag. 16 e.v.);

Paragraaf 5 bevat de **doelstellingen** voor de periode 2008-2011 (pag. 20 e.v.);

Paragraaf 6 laat zien hoe de Agenda tot stand is gekomen in de vorm van een **verantwoording** (pag. 30 e.v.).

Waar in de tekst wordt gesproken over de rechters, worden daar steeds ook de raadsheren bij de appelcolleges bedoeld. Op de volgende pagina's vindt u eerst een samenvatting van de Agenda van de Rechtspraak 2008-2011.

Samenvatting Agenda van de Rechtspraak 2008-2011

De Rechtspraak is een professionele organisatie opgebouwd rond onafhankelijke rechters.
De kwaliteit van de dienstverlening in al zijn facetten heeft voortdurend de aandacht.
De volgende doelstellingen geven aan waar de komende jaren in het bijzonder aandacht aan zal worden besteed.

Doelstelling I

Deskundige rechtspraak

Deze doelstelling ziet zowel op het verhogen van de beschikbare deskundigheid binnen de Rechtspraak als op het verbeteren van de inzet van deskundigen van buiten in procedures. Ook het willen leren van fouten is een belangrijk instrument om de deskundigheid op peil te houden. In een lerende organisatie is het elkaar aanspreken normaal en opbouwend. De Rechtspraak wil zo'n lerende organisatie zijn.

De concrete activiteiten om deze doelstelling te realiseren zijn divers van aard. Op het niveau van rechters en juridisch medewerkers gaat het bijvoorbeeld om het beter motiveren van uitspraken, het vaker meervoudig zitten (drie rechters in plaats van één rechter), het meelezen van enkelvoudige vonnissen, meer tijd voor instructie en feitenonderzoek, permanente educatie en intercollegiale toetsing. Bij incidenten zal onderzocht worden wat er eventueel is misgegaan in het proces van rechtspreken. Daarnaast zal structureel overleg tussen appelcolleges en rechtbanken bijdragen aan het continu verbeteren van de kwaliteit. Binnen en tussen gerechten zal specialisatie een bijdrage leveren aan het verhogen van de deskundigheid. De Rechtspraak als geheel moet een aantrekkelijke werkplek zijn en blijven voor hoogwaardige juristen.

Doelstelling II

Betrouwbare rechtspraak

Voor betrouwbaarheid is naast integriteit vooral van belang dat de burger er op kan vertrouwen dat het recht op uniforme wijze wordt toegepast. Verschillen in procedure en/of uitkomst moeten kunnen worden verklaard vanuit het gehanteerde toetsingskader en de eigenheid van het voorliggende geschil en niet vanuit de individualiteit van de rechter of het gerecht. Voorspelbaarheid voorkomt onnodige gang naar de rechter.

Uniforme rechtstoepassing sluit - mede in het belang van rechtsontwikkeling - gemotiveerd afwijken uiteraard niet uit. Gestreefd wordt naar zo groot mogelijke procedurele rechtseenheid op alle rechtsgebieden. De materiële rechtseenheid moet de komende jaren worden vergroot.

Voor de procedurele rechtseenheid wordt verder gewerkt aan procesreglementen en werkprocessen die in alle rechtbanken en in alle appelcolleges hetzelfde zijn. Tussen de rechtbanken en de appelcolleges blijven vooral door het procesrecht bepaalde verschillen bestaan. Waar nodig zullen dezelfde handboeken worden gebruikt. Om de materiële rechtseenheid te vergroten zullen voorzieningen worden getroffen, vooral voor grote aantallen zaken waarin geen hoger beroep of cassatie mogelijk is en voor grote aantallen zaken die zich in een korte periode aan-dienen bij de gerechten en die naast een gelijke behandeling ook om een snelle afhandeling vragen. Daarnaast zullen de komende jaren veel meer uitspraken op internet worden gepubliceerd.

Doelstelling III

Effectieve rechtspraak

Maatschappelijke relevantie en effectiviteit vereisen dat de Rechtspraak zorgt voor de beslechting van geschillen op een wijze die zoveel mogelijk bijdraagt aan de oplossing van onderliggende problemen van partijen en samenleving. De mogelijkheden daartoe verschillen per rechtsgebied. Effectiviteit vraagt ook om tijdigheid. Uitspraken die te lang op zich laten wachten verliezen aan betekenis. Daarnaast zal in het huidige tijdsgewricht de digitale toegankelijkheid van de Rechtspraak moeten worden vergroot.

Voor alle sectoren geldt dat voor de verschillende soorten zaken de doorlooptijden worden genormeerd en dat deze normen worden gerealiseerd. Daarnaast zal aan bepaalde zaken prioriteit worden gegeven als tijd van doorslaggevende betekenis is (denk bijvoorbeeld aan de uithuisplaatsing van een kind). Meer in algemene zin zal de behandeling van een zaak worden aangepast aan het soort zaak, waarbij een onderscheid kan worden gemaakt tussen eenvoudige, reguliere en complexe zaken. De logistieke afstemming met ketenpartners zoals bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie zal worden verbeterd. Elektronisch berichtenverkeer, het digitaal aanbrengen van zaken en de mogelijkheid voor partijen om de voortgang van hun zaken te kunnen volgen moeten gaan bijdragen aan een grotere digitale toegankelijkheid en bereikbaarheid van de Rechtspraak.

Doelstelling IV

Rechtspraak in de samenleving

Voor verankering in de samenleving is het van belang dat de Rechtspraak de dialoog aangaat met haar omgeving, zichtbaar is in de media, kritische signalen oppakt en openheid van zaken geeft. Daarnaast moeten de verschillende bevolkingsgroepen zichtbaar worden in de personele bezetting en moet ook de kennis over de maatschappelijke en culturele achtergronden van die bevolkingsgroepen worden vergroot.

Om deze doelstelling te realiseren zullen de Raad voor de rechtspraak en de gerechtsbesturen de komende jaren intensiever het gesprek aangaan met maatschappelijke organisaties en overheden. Burgers zullen in concrete projecten worden betrokken bij de Rechtspraak. Daarnaast wordt geïnvesteerd in betrokkenheid bij onderwijs, de werving van specifieke doelgroepen, het verbeteren van de informatievoorziening aan procespartijen en het publiek in het algemeen en zal er een actief mediabeleid worden gevoerd.

Toekomstverkenning

De Agenda van de Rechtspraak 2008-2011 is grotendeels gebaseerd op evaluatieonderzoek. In de komende jaren wordt door de Raad voor de rechtspraak samen met de gerechten een uitgebreide toekomstverkenning uitgevoerd, die de basis zal vormen voor de volgende Agenda. Gezien dit voornemen is er van afgezien om in deze Agenda een aantal strategische vragen te formuleren zoals in eerdere Agenda's wel is gebeurd.

2 Terugblik op de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008

In de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 waren vijf doelstellingen opgenomen:

I Institutionele borging onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit

II Differentiatie zaakbehandeling met normering doorlooptijden

III Bevorderen rechtseenheid

IV Specialisatie door concentratie

V Vergroten transparantie

De Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 was de tweede meerjarige Agenda na de start van de Raad voor de rechtspraak (hierna: ‘de Raad’) en de invoering van integraal management bij de gerechten op 1 januari 2002. De jaarplannen van de gerechten, van de Raad en van de Rechtspraak voor de jaren 2005, 2006 en 2007 waren gebaseerd op deze Agenda. In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de uitvoering van de Agenda als opstap voor een nieuwe Agenda vanaf 2008. Daarbij wordt eerst ingegaan op de vijf doelstellingen en wordt afgesloten met de vier strategische vragen.

I Institutionele borging onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit

Uit het Visitatierapport Gerechten 2006 blijkt dat veel gerechten op dit terrein activiteiten hebben ontplooid, zoals het opstellen van lokale regelingen, bijvoorbeeld op het gebied van toedeling van zaken. Ook zijn in enkele gerechten commissies ingesteld ter bevordering van de onpartijdigheid en integriteit van de medewerkers. De medewerkers van de meeste gerechten hebben meegedaan aan een workshop over morele dilemma’s. Op landelijk niveau is een leidraad onpartijdigheid opgesteld door de Presidentenvergadering samen met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak. Er wordt gewerkt aan een gedragscode en aan een leidraad toelaatbaarheid nevenfuncties.

In het algemeen constateert de visitatiecommissie dat er een sterk integriteitbesef leeft bij de gerechten (‘zit in de genen’) en dat aan het onderwerp voldoende aandacht wordt besteed. Het ‘levend houden van het onderwerp’ verdient volgens de commissie wel verbetering.

II Differentiatie zaakbehandeling met normering doorlooptijden

Er is veel aandacht van de gerechten uitgegaan naar het wegwerken van voorraden en verkorten van doorlooptijden. Ook zijn er diverse lokale initiatieven genomen om tot differentiatie te komen. Landelijk bestaat het volgende beeld. De meting van doorlooptijden is gesystematiseerd, volledig gemaakt en verbeterd. In het jaarverslag over 2006 worden voor het eerst over alle sectoren van rechtspraak gegevens gepresenteerd, nu ook de gemiddelde doorlooptijden van strafzaken van de hoven beschikbaar zijn. Eveneens worden, op uitdrukkelijk verzoek van de Minister van Justitie en de Tweede Kamer, gegevens over de spreiding van doorlooptijden gepubliceerd. De landelijke sectorale overleggen hebben veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van procesreglementen en het uniformeren van werkprocessen mede vanuit het oogpunt van het verkorten van doorlooptijden, maar nog geen normeringen vastgesteld. Hieraan wordt wel gewerkt. Door de wetgever worden eenvoudige procedures voor eenvoudige zaken en incassovorderingen overwogen. De Rechtspraak ondersteunt dit initiatief.

Samenvattend: differentiatie en normering zijn nog niet bereikt. Er is de afgelopen jaren wel voortgang geboekt met verkorting van doorlooptijden en in randvoorwaardelijke voorzieningen.

III Bevorderen rechtseenheid

Er is veel gebeurd aan vergroting van de procedurele rechtseenheid in de afzonderlijke gerechten en voor de Rechtspraak als geheel. Het eerste blijkt onder andere uit onderzoek ten behoeve van de Commissie Deetman. Landelijk zijn door de sectorprogramma's voor alle sectoren referentiemodellen voor werkprocessen ontwikkeld. In de strafsectoren is een landelijk aanhoudingenprotocol ontwikkeld. Ook zijn model-convenanten met het Openbaar Ministerie opgesteld die door de Raad zijn voorgeschreven. Daarnaast is onlangs begonnen met de ontwikkeling van een procesreglement.
In het kader van de afschaffing van het procuraat vindt in de civiele sectoren uniformering van documenten, van werkwijze van de griffie en van griffierechteninning plaats. De overgang op de schriftelijke rol heeft al geleid tot meer uniformiteit. Daarnaast zijn en worden nieuwe rol- en procesreglementen vastgesteld. De familiesectoren werken sinds 2006 met één procesreglement voor alle familierechtelijke zaken. In het kader van het project 'Versterking van de regiefunctie van de rechter' in het sectorprogramma Civiel zijn diverse handleidingen (comparitie, bewijslevering, deskundigenbericht/verhoor) opgesteld. Een belangrijke stap is gezet door de beslissing om het digitale Handboek Civiel, zoals dat is ontwikkeld door de rechtbank Utrecht, om te vormen tot een landelijk handboek dat alle lokale (papieren) handboeken gaat vervangen. Naar verwachting kan in 2007 deze fase worden afgerond voor wat betreft de twaalf thans deelnemende rechtbanken. Tot slot zijn in het kader van het sectorprogramma Civiel voor tal van procedures 'wizards' ontwikkeld. Het betreffende project wordt voortgezet. Vanouds bestaat op het terrein van het bestuursrecht al een hoge mate van uniformiteit. Naast de genoemde referentiemodellen voor werkprocessen, wordt gewerkt aan standaardisering van documenten.

Voornoemde vorderingen liggen niet alleen, maar wel voornamelijk op het terrein van de formele rechtseenheid. In het algemeen zijn de ontwikkelingen waar het gaat om materiële rechtseenheid minder voortvarend. Om begrijpelijke redenen is dit gebied aanzienlijk gevoeliger en weerbarstiger. Tegelijkertijd is duidelijk geworden dat het huidige stelsel van hoger beroep en cassatie wanneer sprake is van een grote massaliteit aan zaken geen bevredigende uitkomst biedt voor justitiabelen, gerechten en samenleving.

IV Specialisatie door concentratie

Uitgaande van het standpunt dat de Rechtspraak een specialistische behandeling moet geven aan de zaken die dat behoeven, stelt de Agenda 2005 - 2008 ten doel dat in 2006 voor de belangrijkste specialisatiegebieden arrangementen zijn gerealiseerd. Daarbij wordt voor de rechtbanken primair, maar niet uitsluitend gedacht aan samenwerking binnen het ressort. Ook wordt een analyse uitgevoerd naar nut, noodzaak en vorm van kenniscentra en worden deze ingericht, afhankelijk van de uitkomsten. Op veel plaatsen komen vormen van samenwerking in de praktijk tot stand. De geschetste doelen zijn echter niet gehaald. Van het Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen wordt door de gerechten veel gebruik gemaakt, vrijwel steeds om (tijdelijke) capaciteitstekorten te ondervangen. Tot de (mede) beoogde 'uitruil' van zaken om te komen tot specialistische behandeling van de zaken die dat behoeven is het nauwelijks gekomen. Er zijn bij enkele gerechten kenniscentra ingericht, onder andere op het gebied van Europees recht en van Milieu en Openbare gezondheid.

Geconstateerd moet worden dat de gevoelde urgentie om tot specialisatie tussen gerechten te komen niet groot is. Externe partijen, zoals het Openbaar Ministerie en de advocatuur, zien die urgentie wel. Binnen gerechten vindt wel specialisatie plaats.

V Vergroten transparantie

Rond transparantie is veel gerealiseerd. Met de in 2006 uitgevoerde Visitatie Gerechten als sluitstuk, kan de ontwikkeling van het kwaliteitssysteem van de Rechtspraak (RechtspraaQ) als af worden beschouwd. Daarnaast zijn er kengetallen ontwikkeld. Met het Jaarverslag Rechtspraak 2006 is de eerste rapportage van kengetallen per gerecht uitgekomen. De gegevensinfrastructuur is met de onderzoeksdatabase en het in ontwikkeling zijnde datawarehouse sterk verbeterd. Het Jaarverslag Rechtspraak biedt politiek en samenleving meer inzicht in het functioneren van de Rechtspraak als geheel. Het geeft informatie over bijvoorbeeld doorlooptijden, klantwaardering en productiviteit. De publieksvoorlichting is sterk uitgebreid via internet (rechtspraak.nl en een speciale jeugdwebsite) en via meer traditionele middelen zoals brochures en film.

Voor de bedrijfsvoering is een 'Leidraad openbaarheid' opgesteld, die vertaald wordt in wetgeving. De selectie van rechters is geobjectiveerd en het selectieproces is voor potentiële rechters meer inzichtelijk gemaakt. De selectie van de leden van de Selectiecommissie rechterlijke macht is eveneens geobjectiveerd. De commissie bestaat inmiddels voor de helft uit leden van buiten de Rechtspraak, daar waar een paar jaar geleden de commissie nog voor het overgrote deel leden had uit de eigen gelederen. De bekostiging is geobjectiveerd via het baten-lastenstelsel en het nieuwe bekostigingsstelsel. Met het WODC zijn in dit kader prognosemodellen voor de instroom van zaken ontwikkeld. De publicatie van uitspraken (ontsluiten via internet en de mate van anonimiseren) is nog onderwerp van discussie. Na een keuze moet ook hier een vertaling in wetgeving plaatsvinden.

Strategische vragen

In de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 waren vier strategische vragen opgenomen:

A Welk besturingsconcept past het beste bij de organisatie van de Rechtspraak in termen van effectiviteit?

B Wat is de ideale schaalgrootte van de gerechten in Nederland en moet de huidige organisatie daar op worden aangepast?

C Moeten de toezichthoudende en de non-judiciële taken bij de Rechtspraak blijven?

D Kan de betrokkenheid van de burger bij de rechtspraak worden vergroot?

A Welk besturingsconcept past het beste bij de organisatie van de Rechtspraak in termen van effectiviteit?

Bij deze vraag gaat het om het samenspel van Raad, gerechten en sectoren. De Commissie Deetman heeft zich over deze materie gebogen en vindt de onderlinge verhoudingen niet altijd helder. De Commissie Deetman is positief over het huidige besturingsmodel voor de gerechten en beveelt aan dit model in stand te laten. In 2006 heeft ook een visitatie van het bureau van de Raad voor de rechtspraak plaats gevonden. De visitatiecommissie oordeelt dat het bureau de goede dingen doet en grotendeels op de goede manier. Er moet echter wel meer duidelijkheid komen over de wederzijdse verwachtingen van Raad en gerechten over taken en rollen van de Raad.

Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de Commissie Deetman onderzoekt de Raad op dit moment de mogelijkheden voor stroomlijning van de verschillende overlegvormen binnen de Rechtspraak. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende functies van overlegvormen zoals besluitvorming, vakinhoudelijk overleg en tijdelijke werkgroepen in het kader van bijvoorbeeld projecten. Iedere functie heeft een eigen reden voor overleg. Bij de besluitvorming speelt de gekozen organisatiestructuur met zelfstandige gerechten een belangrijke rol. Bij vakinhoudelijk overleg staat het delen van kennis centraal; bij projecten de inbreng van gebruikers. Voor de beantwoording van de vraag of er iets moet veranderen, is bepalend of de concrete invulling van het overleg beantwoordt aan de functie.

B Wat is de ideale schaalgrootte van de gerechten in Nederland en moet de huidige organisatie daar op worden aangepast?

Raad en Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) hebben onderzoek gedaan naar de productiviteit van de gerechten. Hieruit blijkt dat de effecten van de schaalgrootte op de productiviteit betrekkelijk gering zijn. Wel blijken de allerkleinste, maar ook de grootste gerechten minder productief te zijn. Overigens verschilt de optimale schaalgrootte per sector. Met name de strafsectoren functioneren beter bij relatief kleine schaalgrootte. De klantwaarderingsonderzoeken laten zien dat professionele partijen meer tevreden zijn over het functioneren van de kleine dan van de andere gerechten.

In algemene zin is er dus geen reden voor schaalvergroting. Ook in andere maatschappelijke sectoren wordt hiervan teruggekomen. De achterblijvende productiviteit van de kleinste gerechten, maar ook beperkte mogelijkheden voor specialisatie kunnen grotendeels worden opgelost via samenwerking van gerechten.

C Moeten de toezichthoudende en de non-judiciële taken bij de Rechtspraak blijven?

In opdracht van de Minister van Justitie heeft het WODC een inventarisatie uitgevoerd van de non-judiciële taken van de Rechtspraak. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat deze taken onbetekenend zijn. Hiermee is de relevantie van een deel van de vraag vervallen. Wel behoeft de positionering van het tuchtrecht (opnieuw) aandacht. Het ministerie van Justitie is voornemens ter zake beleid te formuleren. Over de toezichthoudende taken van de rechter-commissaris bij insolventies is in oktober 2005 binnen de Rechtspraak een conferentie gehouden. Daaruit is naar voren gekomen dat de rechterlijke bemoeienis in insolventiezaken zou dienen te worden teruggebracht tot die taken die als ‘echte’ rechterlijke taken kunnen worden omschreven. In het bijzonder voor schuldsaneringen zou dit een aanzienlijke inperking van het huidige takenpakket betekenen. Na advisering door de Commissie Insolventierecht die onder leiding staat van prof. mr. S.C.J.J. Kortmann, komt de Minister van Justitie naar verwachting met een wetsvoorstel op dit gebied.

D Kan de betrokkenheid van de burger bij de rechtspraak worden vergroot?

Onderliggend aan deze strategische vraag is de gedachte dat een grotere betrokkenheid van de burgers bij de rechtspraak een gunstige invloed heeft op het vertrouwen dat de rechtspraak in de samenleving geniet. Door de, na het verschijnen van de Agenda sterk opgekomen, discussie over lekenrechtspraak is het belang van deze strategische vraag alleen maar toegenomen. Eén van de pijlers waarop de pleidooien ten gunste van lekenrechtspraak berusten, is de veronderstelling dat het maatschappelijk vertrouwen in de rechtspraak de laatste jaren is afgenomen tot een onacceptabel laag niveau en dat dit vertrouwen door het meer betrekken van de burger bij rechtspraak herwonnen kan worden. Uit recent onderzoek van het SCP blijkt echter dat van een afname geen sprake is. Het kennelijk geen trend vertonende niveau van het vertrouwen laat nog wel te wensen over (zie de volgende paragraaf).

Onderzoek van de Raad wijst daarnaast in de richting dat burgers lekenrechtspraak geen positieve ontwikkeling zouden vinden: de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de rechter zou daardoor in het geding dreigen te komen. Wel zijn burgers sterk voor een grotere betrokkenheid bij de rechtspleging, eventueel in de vorm van burgerfora, zolang deze betrokkenheid beperkt blijft tot het wederzijds informeren van burgers en rechters over de organisatie en het verloop van de rechtspleging, over strafmaten en dergelijke. De positieve resultaten die hiervan worden verwacht hebben betrekking op inhoudelijke kwesties, zoals de begrijpelijkheid van vonnissen, de betrokkenheid van burgers en het door rechters op de hoogte zijn van wat leeft onder de bevolking. Uit ander onderzoek van de Raad blijkt verder dat de mening van de burgers over rechtspraak positiever wordt wanneer zij meer worden geïnformeerd over de feitelijke beslissingen van de rechter. Op dit moment wordt een plan van aanpak opgesteld dat is gericht op het verbeteren van zowel de informatievoorziening aan de samenleving als de mogelijkheden voor de burger om van zich te laten horen bij de Rechtspraak. In het kader van de in de nieuwe Agenda opgenomen doelstelling ‘rechtspraak in de samenleving’ zal hieraan de komende jaren uitvoering worden gegeven.

Conclusie uitvoering Agenda van de Rechtspraak 2005-2008

Doelstellingen	Realisatie
Institutionele borging onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit	Gerealiseerd; borging vraagt structureel aandacht.
Differentiatie zaakbehandeling met normering doorlooptijden	Niet gerealiseerd, wel zijn doorlooptijden verkort en randvoorwaarden gecreëerd. Zie pag. 25 onder doelstelling III, Effectieve rechtspraak
Bevorderen rechteenheid	Procedurele rechtseenheid is sterk verbeterd. Materiële rechtseenheid is in beperkte mate verbeterd. Zie pag. 24 onder doelstelling II, Betrouwbare rechtspraak
Specialisatie door concentratie	Niet gerealiseerd. Zie pag. 21 onder doelstelling I, Deskundige rechtspraak
Vergroten transparantie	Sterk verbeterd.

Strategische vragen	Realisatie
Welk besturingsconcept past het beste bij de organisatie van de Rechtspraak in termen van effectiviteit?	Huidig besturingsconcept voldoet.
Wat is de ideale schaalgrootte van de gerechten en moet de organisatie daar op worden aangepast?	Schaalvergroting niet wenselijk. Waar nodig biedt samenwerking uitkomst.
Moeten de toezichthoudende en non-judiciële taken bij de Rechtspraak blijven?	Vraag is niet relevant gebleken gezien beperkte omvang.
Kan de betrokkenheid van de burger bij de rechtspraak worden vergroot?	De vraag is positief beantwoord. Zie pag. 28 onder doelstelling IV, Rechtspraak in de samenleving

3 Waarnemingen van binnen en buiten de Rechtspraak

Belangrijke bouwsteen voor de Agenda vormt de beoordeling van het functioneren van de Rechtspraak door procespartijen, maar ook door politiek, wetenschap en media en de samenleving als geheel. Ook de bevindingen van de eigen medewerkers spelen een belangrijke rol.

Evaluatierapporten

De eerder genoemde Commissie Deetman heeft onderzocht of de doelstellingen van de modernisering, zoals deze zijn vastgelegd in de Contourennota en de wetten Raad voor de rechtspraak en Organisatie en bestuur gerechten zijn gehaald. Daarbij worden bestuurlijk-organisatorische en externe, maatschappelijke doelstellingen onderscheiden. De commissie presenteert de resultaten in tabelvorm, waarbij zij vergelijkt met de situatie voor 2002.

In grote lijnen constateert de commissie dat verbeterd is wat verbeterd moest worden en gelijk gebleven is wat gelijk moest blijven. Dit laatste geldt in het bijzonder voor de rechterlijke onafhankelijkheid. Tegelijkertijd is de eerste aanbeveling van de commissie dat de Rechtspraak meer elektronisch toegankelijk dient te worden, sneller moet gaan werken en met meer rechtseenheid dan voorheen. De commissie meent dat externe oriëntatie op maatschappelijke doelen essentieel is om de rechtspraak op de juiste koers te houden. Uit het slotwoord spreekt de vrees dat de Raad voor de rechtspraak en de gerechtsbesturen dreigen achter te gaan lopen bij snelle maatschappelijke ontwikkelingen.
De commissie meent dat de Rechtspraak de komende jaren moet overgaan ‘van beheren naar besturen’. Hierdoor kan naar het idee van de commissie de volgens haar in aard en omvang doorgeschoten overlegcultuur worden omgebogen, de slagkracht van de organisatie worden vergroot en de door medewerkers ervaren werkdruk en bureaucratie worden verminderd. Kwaliteitsbevordering is daarbij het centrale thema.

De visitatie die in 2005-2006 voor het eerst bij de gerechten heeft plaats gevonden geeft een positief algemeen beeld.

> "Gezien de relatief korte periode dat de rechtspraak in Nederland op een meer beleidsmatige wijze bezig is met het denken over en werken aan kwaliteit, is de visitatiecommissie van oordeel dat er in deze periode reeds veel bereikt is. De rechterlijke organisatie is de afgelopen jaren sterk in beweging gekomen, een beweging die op dit moment nog volop gaande is. Er moet echter nog veel gebeuren en niet ieder gerecht, of binnen een gerecht iedere sector, is al even ver. Gelet op de grote vitaliteit en de wil om van elkaar te leren die de visitatiecommissie heeft aangetroffen, is er alle reden om te verwachten dat de ontwikkeling die is ingezet, wordt doorgezet."

Deze overwegend positieve bevindingen moeten aangevuld worden met de constatering dat van diverse zijden de kritiek op de rechtspraak de afgelopen jaren sterk is toegenomen. De kritiek richtte zich vooral op een aantal grote strafzaken en dan in het bijzonder de Schiedammer parkmoordzaak. De kritiek is van diverse aard. De deskundigheid van de rechter op niet-juridisch gebied - bijvoorbeeld waar het gaat om de beoordeling van technische bewijsmiddelen of de toepassing van statistiek - is een terugkerend thema. De rol van de rechter als kritisch controleur van de toepassing van methoden van bewijsgaring is een ander thema. Deze kritiek treft een groter aantal strafzaken en stelt ook de taakopvatting van de strafrechter aan de orde. Van weer andere orde is de kritiek op de strafrechter, waar het gaat om de hoogte van straffen. Onderzoek bevestigt een kloof tussen rechter en burger op dit terrein. De kloof wordt kleiner naarmate de burger meer geïnformeerd is, maar verdwijnt niet. Vooral deze kritiek heeft geleid tot een discussie over de wenselijkheid van lekenrechtspraak. Kritiek op andere gebieden van rechtspraak dan strafrechtspraak is minder geprononceerd en betreft ook minder inhoudelijke kwesties, zoals de snelheid van procedures.

Conclusies Commissie Deetman

Bestuurlijk-organisatorische doelstellingen	Realisatie
Verantwoordelijkheid en transparantie gerechten	Sterk verbeterd
Bestuurlijk vermogen gerechten	Verbeterd
Voordelen en werkwijze kantongerecht	Gelijk gebleven
Externe oriëntatie gerechten	Sterk verbeterd
Eenheid rechterlijke organisatie	Sterk verbeterd
Gerechtoverschrijdende aanpak rechterlijke organisatie	Verbeterd
Bestuurlijke zelfstandigheid rechterlijke organisatie	Verbeterd
Ministeriële verantwoordelijkheid	Gelijk gebleven
Rechterlijke onafhankelijkheid	Gelijk gebleven

Externe maatschappelijke doelstellingen	Realisatie
(Elektronische) toegankelijkheid van de rechtspraak	Gelijk gebleven/verbeterd
Eenheid van rechtspraak	Verbeterd
Doorlooptijden	Verbeterd

Procespartijen en hun vertegenwoordigers

Uit de klantwaarderingsonderzoeken die in de periode 2003-2005 zijn gehouden spreekt een positief algemeen oordeel over de gerechten. Van de professionele partijen is 81% tevreden of zeer tevreden over het gerecht. Er zijn wel significante verschillen tussen de sectoren, maar deze zijn niet groot (sectoren handel en straf scoren relatief laag). Het oordeel over de kleine rechtbanken is significant positiever dan over de grote, terwijl de hoven een tussenpositie innemen. In de periode 2001-2005 heeft een aantal rechtbanken twee metingen gedaan en hierop kan een zuivere vergelijking in de tijd gebaseerd worden. Daaruit blijkt dat voor de betreffende gerechten de tevredenheid licht is toegenomen. De waardering van rechtzoekenden heeft een zelfde teneur. Hierna wordt achtereenvolgens ingegaan op de waardering van onpartijdigheid en integriteit, juridische/inhoudelijke kwaliteit, bejegening en snelheid.

In de klantwaardingsonderzoeken wordt gevonden dat van de professionele partijen 74% (zeer) tevreden is over de onpartijdigheid van de rechter. Van de rechtzoekenden vindt 77% dit. Bij beide groepen zijn deze percentages toegenomen ten opzichte van de eerdere meting. Juridische/inhoudelijke kwaliteit betreft enerzijds kwaliteitsaspecten die zien op de uitspraak (het gaat dan om zaken als de motivering en de rechtseenheid) en anderzijds de - juridische en niet-juridische - deskundigheid van de rechter. Hierboven is reeds verwezen naar de kritiek op de niet-juridisch deskundigheid.
Wordt gekeken naar de klantwaarderingsonderzoeken, dan is 75% van de professionele partijen (zeer) tevreden over de deskundigheid van de rechter. De tevredenheid is toegenomen bij gerechten met twee metingen.
Wat betreft de kwaliteit van uitspraken wordt in de klantwaarderingsonderzoeken onderscheid gemaakt tussen leesbaarheid en motivering van vonnissen en rechtseenheid. De waardering van professionele partijen voor de leesbaarheid bedraagt 78% en is sterk verbeterd (bij de gerechten met twee metingen is de waardering toegenomen van 68% tot 80%). De waardering voor de motivering is laag en slechts marginaal toegenomen en bedraagt nu 55%. Ten aanzien van de rechtseenheid van de beslissingen is de waardering nog lager: 47%. Het visitatierapport constateert dat de gerechten wat betreft de procedurele rechtseenheid een grote stap in de goede richting hebben gezet, maar dat dit anders ligt bij de materiële rechtseenheid. In de borging van rechtseenheidbevorderende maatregelen zit volgens de visitatiecommissie veelal onvoldoende systematiek.
De visitatiecommissie constateert dat het met de bejegening van klanten goed is gesteld en de klantwaarderingsonderzoeken bevestigen dit beeld: 80% van de professionele partijen is overall (zeer) tevreden over het optreden van de rechter. Hetzelfde percentage vindt dit over de wijze waarop zij door de rechter worden bejegend. Deze waardering is toegenomen. De waardering van rechtzoekenden ligt in dezelfde orde. Opvallende verbeteringen zijn opgetreden in de waardering voor de toelichting op het verloop van de zitting/het getuigenverhoor en de toelichting op de inhoud van de zaak (van 44% naar 81% en van 59% naar 79%). De visitatiecommissie constateert dat intervisie een belangrijk instrument is geworden voor het bevorderen van goede bejegening, maar ook dat er nog het nodige kan verbeteren in de cultuur op dit punt. De scores op andere bejegeningaspecten als wachttijden voor zittingen en privacy in wachtruimten blijven laag. Ook de tevredenheid over de duur van procedures is nog steeds gering: slechts 40% van de professionele partijen is hierover (zeer) tevreden. Er is wel een verbetering opgetreden in de afgelopen periode: het percentage tevredenen is bij de gerechten die twee keer hebben gemeten toegenomen van 30 tot 43%. 50% van de burgers is (zeer) tevreden en ook dit percentage is toegenomen (van 43 naar 49%). De tevredenheid varieert per sector. Het hoeft geen verbazing te wekken dat de mate van tevredenheid het hoogst is bij de kantonsectoren. De laagste waardering wordt gevonden bij de belastingsectoren. De iets afgenomen ontevredenheid is in overeenstemming met de feitelijke ontwikkeling van de doorlooptijden.
Deze ontwikkelen zich over het geheel genomen gunstig. Opvallende verbeteringen betreffen daarbij de bestuurszaken, en dan vooral de vreemdelingenzaken, bij de rechtbanken. Ook de duur van de langste procedures is, ongeacht de maatstaf die men bij de meting hanteert (het gemiddelde, de mediaan, dan wel het percentage zaken dat binnen een jaar wordt afgedaan), teruggebracht.

De doorlooptijden van strafzaken zijn constant gebleven. Daarbij springt de lange duur van het uitwerken van vonnissen voor hoger beroep door de rechtbanken en van de behandeling van strafzaken in hoger beroep in het oog. Per saldo resulteert een zeer lange doorlooptijd als appel wordt ingesteld, hetgeen in 36% van de MK-zaken bij de rechtbanken gebeurt. Ook met het uitwerken van vonnissen ten behoeve van cassatie is veel tijd gemoeid.

De waardering door de samenleving

Uit recent onderzoek van het SCP in opdracht van de Raad blijkt het vertrouwen van de burger in de rechtspraak, ondanks de eerder gememoreerde kritiek, niet afgenomen te zijn (laatste meting betreft herfst 2006). Het SCP stelt ook vast dat het vertrouwen in de rechtspraak in Nederland in Europees perspectief hoog is. Uit de Eurobarometer blijkt dat het vertrouwen in het Nederlandse rechtssysteem groter is dan bijvoorbeeld in de regering en de Tweede Kamer, maar lager dan in radio en televisie, politie en leger. Het onderzoek Culturele veranderingen in Nederland 1980-2006 van het SCP laat zien dat 31% van de bevolking onbeperkt of veel vertrouwen heeft in de rechtspraak en 44% enig vertrouwen. Zeer weinig of helemaal geen vertrouwen heeft 22%. Van de bevolking is 61% het eens met de stelling: 'in ons land kan een ieder er op rekenen dat de rechter zijn of haar zaak onbevooroordeeld zal behandelen', 19% heeft geen mening en 20% is het oneens met de stelling. Begin negentiger jaren werd hierover niet wezenlijk anders geoordeeld. Overigens is opvallend dat recentelijk de roep om zwaardere straffen enigszins lijkt af te nemen, tezamen met een daling van het gedeelte van de bevolking dat meent dat de criminaliteit toeneemt. Op zich is de conclusie gunstig dat het vertrouwen niet is gedaald. De cijfers laten echter ook zien dat een groep in de orde van 20% van de bevolking heel weinig vertrouwen heeft in de rechtspraak en circa 44% slechts 'enig vertrouwen'. Daarmee is het draagvlak voor de rechtspraak geen gegeven.

De waardering door medewerkers

Uit medewerkerwaarderingsonderzoeken die in de periode 2003-2005 zijn gehouden, blijkt dat de algemene tevredenheid van medewerkers over het werken bij de gerechten in alle groepen medewerkers en sectoren erg hoog is en varieert van 80% tot 96%. De bevraagde medewerkers constateren echter een toegenomen werkdruk. Het percentage van de rechters dat vindt dat het werktempo veel te hoog ligt is toegenomen van 18 tot 24%; het percentage van de juridisch medewerkers van 11 tot 19%. Bij de straf- en kantonsectoren is de druk het hoogst. Het overgrote deel (85%) van de medewerkers, of het nu om rechters, juridische of andere medewerkers gaat vindt de kwaliteit van hun werk goed. Zorgelijk is wel dat deze percentages dalen, licht voor de rechters (van 86% tot 84% voor de gerechten die twee metingen hebben uitgevoerd), maar sterker voor de juridisch medewerkers (van 91% tot 84%). Uit de onderzoeken spreekt dus een toenemende werkdruk in combinatie met hoge, maar licht dalende kwaliteit. Hierbij past wel de kanttekening dat in de betreffende periode de instroom sterk steeg en dat de uitbreiding van de productiecapaciteit daarmee geen gelijke pas hield. Inmiddels stijgt de instroom nog maar heel bescheiden en is de productiedruk sterk afgenomen. Wat betreft deskundigheid is 82% van de rechters, naar eigen zeggen, op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op hun vakgebied. Bij juridisch medewerkers is dit percentage 70%. De vraag of het gerecht medewerkers in staat stelt voldoende opleidingen en cursussen te volgen om hun deskundigheid op peil te houden beantwoordt 62% bevestigend. De scores voor de verschillende geledingen verschillen hierbij nauwelijks. Voor een kennisintensieve organisatie als de Rechtspraak is de waardering op al deze punten niet hoog. Wel is er verbetering waarneembaar. In de rechtbanken die voor de tweede keer hebben gemeten is het percentage rechters dat op de hoogte zegt te zijn van de laatste ontwikkelingen op hun vakgebied gestegen van 74% tot 84%; ook is het percentage fors gestegen van medewerkers die vinden dat de rechtbank voldoende ruimte biedt voor opleidingen. Uit eerdergenoemd visitatierapport blijkt dat het besef van de noodzaak deskundigheid op peil te houden bij alle gerechten aanwezig is, maar ook dat een duidelijke structuur in de wijze waarop deskundigheid wordt bewaakt en bevorderd bij de meeste gerechten onvoldoende is ontwikkeld.

4 Missie en visie

Ten opzichte van de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 is de visie slechts op onderdelen bijgesteld. De meeste wijzigingen betreffen de visie op de organisatie. Hierin is meer nadruk komen te liggen op leiderschap, cultuur en het zijn van een lerende organisatie.

De visie is een nadere uitwerking van de missie van de Rechtspraak. In de visie wordt zowel aandacht besteed aan de concrete taakvervulling als aan de organisatie die hiervoor in het leven is geroepen. De visie bevat ambities voor de middellange termijn. Ten opzichte van de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 is de visie slechts op onderdelen bijgesteld.
De meeste wijzigingen betreffen de visie op de organisatie. Hierin is meer nadruk komen te liggen op leiderschap, cultuur en aandacht voor ontwikkeling en verbetering.

De visie bestaat uit vijf hoofdelementen:

1 De positie in het staatsbestel

2 Het domein

3 De waarden

4 De taakopvatting

5 De organisatie

De missie van de Rechtspraak luidt:

De Rechtspraak zorgt voor integere en tijdige beslechting van geschillen en berechting van strafbare feiten door onafhankelijke rechters.

De Rechtspraak draagt bij aan de instandhouding van de rechtsstaat en het vertrouwen van de burger in het recht.

1 De positie in het staatsbestel

- De Rechtspraak heeft een eigen positie in het staatsbestel. Aan die positie wordt inhoud gegeven, rekening houdend met ontwikkelingen in de samenleving.

- De Rechtspraak draagt een bijzondere verantwoordelijkheid voor het bewaken van de rechtsstaat en het waarborgen van de rechtsbescherming zoals neergelegd in internationale verdragen.

- De zich ontwikkelende Europese rechtsorde heeft in toenemende mate invloed op zowel de rechtspraak zelf als op de organisatie van de rechtspraak. Dit brengt de noodzaak van een daarmee gelijke tred houdende Europese oriëntatie van de rechter en de Rechtspraak met zich mee.

- De Raad zal de andere staatsmachten aanspreken indien het functioneren van de Rechtspraak in het gedrang komt. Dit geldt in het bijzonder voor de gevallen waarin de executie van rechterlijke uitspraken faalt.

- De financiering van de Rechtspraak dient toereikend te zijn om de aan haar toebedeelde taken naar behoren en naar door de Rechtspraak zelf vast te stellen kwaliteitsmaatstaven uit te voeren. De financiering dient plaats te vinden op basis van objectieve criteria.

- Voor de effectiviteit van de Rechtspraak is het noodzakelijk dat er goede logistieke afstemming plaatsvindt met degenen waarmee de gerechten intensieve contacten hebben, zoals het Openbaar Ministerie, de advocatuur en bestuursorganen.

- In een heterogener wordende samenleving streeft de Rechtspraak naar een vertaling van deze ontwikkeling in haar personele samenstelling, met het oog op herkenbaarheid van de rechtspraak voor alle groepen in de samenleving.

- De Rechtspraak bevordert de bekendheid met de rechtspraak door voorlichting en een bijdrage aan het onderwijs.

2 Het domein

- De gerechten zijn door de wetgever belast met een breed terrein van geschillenbeslechting en de berechting van strafbare feiten. Dit moet zo blijven met het oog op de rechtsbescherming van de burger. Ook de behandeling van eenvoudige zaken is een taak van de Rechtspraak, temeer nu deze eenvoudige zaken door de organisatie snel en efficiënt worden afgedaan.

- Waar het gaat om de verhouding tussen de rechtspraak en buitengerechtelijke vormen van geschillenbeslechting moet het uitgangspunt zijn dat rechtzoekenden niet kiezen voor alternatieven omdat de Rechtspraak faalt in haar taakuitoefening (bijvoorbeeld door te lange duur van procedures), maar omdat deze andere vormen van geschillenbeslechting voor bepaalde geschillen betere oplossingen bieden. Partijen dienen hierin een vrije keuze te hebben, zonder verplichte voorprocedures.

- In gevallen die zich naar het oordeel van de rechter daarvoor lenen worden partijen gewezen op de geschiktheid van mediation voor de oplossing van hun geschil. Indien zij daar in toestemmen wordt het geschil doorverwezen naar een mediator.

3 De waarden

- De rechter laat zich bij zijn taakuitoefening leiden door de eisen voor een eerlijk proces, zoals neergelegd in het nationale en internationale recht, in het bijzonder artikel 6 EVRM.

- Onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit vormen de essentiële randvoorwaarden voor een eerlijke beslechting van geschillen en berechting van strafbare feiten. Juist bij de rechtspraak mag hierover geen enkele twijfel mogelijk zijn.

- De Rechtspraak betracht een hoge mate van transparantie, zowel in individuele zaken (bijvoorbeeld bij de motivering van uitspraken) als voor de Rechtspraak als geheel (bijvoorbeeld over prestaties, benoemingsprocedures en de inzet van middelen).

4 De taakopvatting

- De Rechtspraak zorgt voor de beslechting van geschillen op een wijze die zoveel mogelijk bijdraagt aan de oplossing van de onderliggende problemen van partijen en samenleving.

- De Rechtspraak stelt hoge kwaliteitseisen aan haar taakuitoefening in het bijzonder waar het gaat om deskundigheid, tijdigheid en toegankelijkheid.

- Gegeven het brede domein dat de Rechtspraak bestrijkt en de variatie in zaaksgewicht, dient de behandeling en aandacht die een zaak krijgt in een juiste verhouding te staan tot het zaaksbelang (proportionaliteit). Daarbij gaat het om factoren als de maatschappelijke betekenis van een zaak, de uitstraling van die zaak naar andere zaken (en het belang voor de rechtsvorming) en (financiële) belangen van partijen. Dit uitgangspunt noopt tot differentiatie tussen en binnen zaakstromen. Het spectrum loopt van eenvoudige en talrijke zaken (zoals onbetwiste schuldvorderingen) die met inschakeling van ICT-toepassingen snel en efficiënt kunnen worden afgedaan, via juridisch eenvoudige geschillen waarbij het partijen vooral gaat om een adequate mondelinge behandeling van hun zaak en niet om een uitgebreide schriftelijke motivering van de uitspraak, tot juridisch complexe geschillen waar juist een uitgebreide schriftelijke behandeling en een daarbij passende uitspraak is geboden.

- Rechterlijke uitspraken behoren op een voor burgers duidelijke en eenduidige wijze te worden gemotiveerd. De Rechtspraak streeft naar volledige procedurele rechtseenheid en naar een hoge mate van materiële rechtseenheid, ruimte latende voor de rechtsontwikkeling.

- Het streven naar versnelling van procedures mag niet ten koste gaan van de inhoudelijke kwaliteit van het rechtspreken en de bejegening ter zitting. Dit vereist een sterke regierol van de rechter. Administratieve processen kunnen worden geoptimaliseerd door meer gebruik te maken van ICT-toepassingen (bijvoorbeeld digitale dossiers en de mogelijkheid om zaken aan te brengen via internet).

5 De organisatie

- De gerechten en de Raad vormen één organisatie met een eigen positie voor de gerechten en de individuele rechters. De kracht van deze organisatie wordt in hoge mate bepaald door sterke bestuurders, goede communicatie tussen bestuurders en medewerkers, samenwerking tussen de verschillende geledingen binnen een gerecht, samenwerking tussen gerechten en samenwerking tussen de gerechten en de Raad. Besturen bestaan overwegend uit rechters (managing professionals). Goed leiderschap van Raad en gerechtsbesturen kenmerkt zich onder andere door visie, durf en aandacht voor innovatie.

- De Rechtspraak is een professionele organisatie van betrokken medewerkers (rechters en gerechtsambtenaren) aan wie hoge eisen worden gesteld. Medewerkers zijn zich bewust van hun verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van rechtspraak en hun bijdrage daaraan. In de Rechtspraak bestaat een cultuur waarin het geven van feedback en het delen van kennis gewoon is. Er wordt structureel en bij alle medewerkers geïnvesteerd in kennis, vaardigheden, attitude en het opdoen van ervaring. Goed werkgeverschap, mede tot uiting komend in het bieden van loopbaanperspectief en permanente educatie, leidt tot gemotiveerd en deskundig personeel en een sterke positie op de arbeidsmarkt.

- De organisatie is zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van de dienstverlening en bepaalt de hiervoor te hanteren maatstaf. Hierbij wordt - zoveel als mogelijk - rekening gehouden met de gerechtvaardigde verwachtingen van rechtzoekenden en professionele partners. De Rechtspraak wil een lerende organisatie zijn, die in contact staat met zijn maatschappelijke omgeving.

- Innovatie is noodzakelijk om de organisatie bij de tijd te houden. Dit geldt zowel voor het rechtspreken als voor de bedrijfsvoering. Voortgaande ontwikkeling, uitvoering en borging van vernieuwing wordt gevoed door omgevings- en toekomstverkenningen en onderzoek. Er is continu aandacht voor research & development met het oog op de toepassing van nieuwe technologieën. De Raad heeft hier een initiërende, regisserende en faciliterende rol.

- De Rechtspraak gaat doelmatig en doeltreffend om met de aan haar ter beschikking gestelde publieke middelen en geeft op transparante wijze inzicht in de besteding van deze middelen en de daarmee gerealiseerde prestaties en doelen. Efficiënte bedrijfsvoering creëert ruimte voor een goede balans tussen kwaliteit en kwantiteit in het primaire proces.

5 Doelstellingen 2008-2011

I Deskundige rechtspraak

II Betrouwbare rechtspraak

III Effectieve rechtspraak

IV Rechtspraak in de samenleving

Bij het formuleren van de doelstellingen voor de periode 2008 tot en met 2011 is aansluiting gezocht bij de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 en met name bij die onderdelen van deze Agenda die nog niet of onvoldoende zijn gerealiseerd (zie hiervoor pagina 11) en bij de waarnemingen van binnen en buiten de Rechtspraak. Daarnaast blijft kwaliteit een belangrijk thema voor de Rechtspraak. Met een nieuwe Agenda worden nieuwe accenten gelegd en ambities geformuleerd. Tegelijkertijd wordt zoveel mogelijk voortgebouwd op hetgeen eerder in gang is gezet. Het eindrapport van de Commissie Deetman en het rapport Visitatie Gerechten 2006 hebben als leidraad gediend.

In deze meerjarige Agenda worden vier doelstellingen onderscheiden. Bij iedere doelstelling wordt aangegeven wat de beoogde concrete resultaten zijn. Voor het bereiken van de resultaten is de gehele planperiode tot en met 2011 beschikbaar. Sommige activiteiten lopen al en urgente zaken zullen uiteraard direct worden opgepakt. Andere activiteiten volgen later in de planperiode.

I Deskundige rechtspraak

Het bevorderen van vakbekwaamheid en deskundigheid ziet zowel op het individu als op de organisatie. Het gaat hierbij voor de rechtbanken om het realiseren van de reeds eerder gestelde doelen voor kwaliteit voor zover die betrekking hebben op de deskundigheid: betere motivering, meer meervoudige zittingen, meer meelezen, permanente educatie en meer tijd voor instructie en feitenonderzoek. Deze doelen gelden slechts gedeeltelijk voor de appelcolleges. De Rechtspraak wil een lerende organisatie zijn. Hierbij past dat optimaal lering wordt getrokken uit fouten en incidenten en het bestaande stelsel van hoger beroep en cassatie breder - ook buiten de context van concrete uitspraken - wordt benut om de kwaliteit van rechtspraak te bewaken en bevorderen. Gestructureerd jurisprudentieoverleg en inter-collegiale toetsing kunnen eveneens een belangrijke bijdrage leveren, evenals een cultuur waarin het normaal is om feedback te geven en te ontvangen. Op het niveau van de organisatie gaat het om het waar nodig invoeren van specialisatie binnen een gerecht (waarbij het roulatiebeleid afgestemd zal moeten worden op de ontwikkeling van de vereiste deskundigheid), om samenwerking tussen en specialisatie van gerechten en om het verbeteren van de inzet van deskundigen.

Te bereiken resultaten:

I.1 Realisering doelstellingen kwaliteit

De gerechten voldoen over drie jaar aan normen op de volgende gebieden: betere motivering, meer meervoudige zittingen, meer meelezen van enkelvoudige vonnissen, permanente educatie, instructie en feitenonderzoek. Niet alle onderwerpen zijn voor de appelcolleges relevant en de normen kunnen verschillen tussen sectoren en instanties. De sectoren zoeken naar een gezamenlijke invulling van deze onderwerpen door het benoemen van criteria. Bij de gerechtshoven wordt onder andere gezocht naar gezamenlijk gedragen criteria om zaken enkelvoudig of meervoudig af te doen. Deze vraag speelt onder andere in de belastingsectoren van de gerechtshoven. Op basis van gezamenlijke definities worden vervolgens normen opgesteld.

I.2 Reflectiecommissie(s)

Wanneer er in de Rechtspraak iets mis gaat leidt dat in het algemeen tot grote commotie in de maatschappij en bestaat het risico van afnemend vertrouwen in de rechtspraak. De Rechtspraak is het aan zichzelf en de buitenwereld verplicht incidenten te onderzoeken op wat er eventueel is misgegaan in het proces van rechtspreken. Een reflectiecommissie, met leden van buiten het betreffende gerecht, kan leiding geven aan een gestructureerde analyse. Het doel van de analyse is het leren van fouten op zodanige wijze dat ook verantwoording aan de samenleving wordt afgelegd. Zonder details van de beraadslaging in raadkamer te onthullen kunnen algemene lessen naar buiten worden gebracht. Onder de regie van de Raad wordt onderzocht op welke wijze deze commissies het beste kunnen worden ingericht.

I.3 Systematisch overleg over kwaliteit tussen de opvolgende instanties

Systematisch overleg tussen appelcolleges enerzijds en rechtbanken anderzijds draagt onder andere bij aan het bevorderen van rechtseenheid. Het doel is vormen te ontwikkelen die het mogelijk maken dat appelcolleges en rechtbanken optimaal van elkaar kunnen leren met het oog op kwaliteitsverbetering. Voor de gerechtshoven is op dit punt overleg met de Hoge Raad geboden.

I.4 Toetsing inhoudelijke kwaliteit vonnissen

De inhoudelijke kwaliteit van vonnissen wordt beoordeeld in hoger beroep. Echter in slechts een minderheid van de zaken wordt hoger beroep ingesteld. Ter bevordering van de kwaliteit van rechtspraak zullen ook de overige vonnissen getoetst worden. Waar meelezen betrekking heeft op de kwaliteitsbevordering in specifieke zaken, is de bedoelde toetsing meer algemeen van aard. Gedacht kan worden aan het instellen van een interne of externe toetsingscommissie die periodiek een steekproef van vonnissen in een rechtbank beoordeelt en bespreekt in de betreffende sector met het oog op verbetering. Ook de appelcolleges zullen deze vorm van kwaliteitstoetsing invoeren.

I.5 Samenwerking en specialisatie van rechtspraak

Gerechten werken steeds meer samen. Zowel in de sectoren (denk aan zaaksverdeling en expertise) als in de bedrijfsvoering. Deze ontwikkeling wordt met kracht doorgezet. De gerechtsbesturen van de rechtbanken onderzoeken waar specialisatie dwingt tot concentratie van rechtspraak. De komende jaren worden in ieder geval afspraken gemaakt over de concentratie van zaaksoorten per ressort die door hun geringe aantal in combinatie met specialistische deskundigheid niet over alle negentien rechtbanken verdeeld moeten worden. De landelijke overleggen van sectorvoorzitters hebben hierbij een belangrijke adviserende en signalerende rol. Besluitvorming vindt plaats door de Raad gehoord de Presidentenvergadering. Voorlopig wordt daarbij gebruik gemaakt van de thans bestaande wettelijke mogelijkheden, met inbegrip van de mogelijkheden die het Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen biedt. Hiermee wordt vooruitgelopen op het voornemen van de regering om een samenwerkingsartikel in de Wet op de Rechterlijke Organisatie op te nemen. Bij de gerechtshoven worden kenniscentra ontwikkeld die alle colleges behulpzaam kunnen zijn bij het beantwoorden van bepaalde specialistische vragen.

I.6 Arbeidsmarktpositie

Om voor de toekomst voldoende hoogwaardige juristen te kunnen aantrekken is het nodig dat de gerechten en de Rechtspraak als geheel, als aantrekkelijk werkgever beter zichtbaar worden. De specifieke behoefte van de appelcolleges verdient hierbij bijzondere aandacht. De Rechtspraak zal actiever potentiële medewerkers opzoeken, onder andere via opleidingsorganisaties, en zich actiever op de arbeidsmarkt bewegen. Gewenst resultaat is een (betere) positie in de rangorde van aantrekkelijke werkgevers voor juristen.

I.7 Verbeteren inzet van externe deskundigen in procedures

De beschikbaarheid van informatie over in te zetten getuige-deskundigen wordt verbeterd door invoering binnen alle gerechten van de door de Rechtspraak ontwikkelde deskundigenindex. Het deskundigenregister dat momenteel onder auspiciën van het ministerie van Justitie wordt ontwikkeld zal betere mogelijkheden gaan bieden voor de borging van de kwaliteit van deskundigen. Het kennisniveau van rechters op de belangrijkste deskundigheidsgebieden moet zodanig zijn dat de inbreng van deskundigen voldoende kritisch kan worden benaderd. Hiervoor is nodig dat alle rechters en juridisch medewerkers basiskennis hebben van de belangrijkste methoden van onderzoek en dat binnen elke sector of in ieder geval binnen het gerecht een aantal van hen beschikt over diepgaander kennis op de betreffende wetenschapsgebieden.

II Betrouwbare rechtspraak

Voor betrouwbaarheid is naast integriteit vooral van belang dat de burger er op kan vertrouwen dat het recht op uniforme wijze wordt toegepast. Verschillen in procedure en/of uitkomst moeten kunnen worden verklaard vanuit het gehanteerde toetsingskader en de eigenheid van het voorliggende geschil en niet vanuit de individualiteit van de rechter of het gerecht. Voorspelbaarheid voorkomt onnodige gang naar de rechter. Uniforme rechtstoepassing sluit - mede in het belang van rechtsontwikkeling - gemotiveerd afwijken uiteraard niet uit. De rechter blijft elke zaak op zijn merites beoordelen. De vergroting van de procedurele rechtseenheid is in volle gang en moet met kracht worden doorgezet. De materiële rechtseenheid moet worden vergroot, vooral daar waar zich grote aantallen gelijksoortige zaken voordoen bij eenvoudige zaken, maar ook bij ingewikkelder zaken (zoals bijvoorbeeld massaschade). Uitspraken moeten kenbaar zijn en dienen, wanneer relevant, op internet te worden gepubliceerd. Onderdeel van betrouwbaarheid is ook het erkennen van fouten en daaruit zichtbaar lering trekken.

Te bereiken resultaten:

II.1 Procedurele rechtseenheid

Gestreefd wordt naar zo groot mogelijke procedurele rechtseenheid op alle rechtsgebieden. Voor zover deze nog ontbreekt zullen onder verantwoordelijkheid en regie van de landelijke overleggen van sectorvoorzitters landelijk uniforme procesreglementen en werkprocessen worden opgesteld. Waar zinvol zullen ook de gerechtelijke handboeken worden geharmoniseerd. Gerechtsbesturen zullen er voor zorgen dat alle gerechten zich hierbij aansluiten.

II.2 Materiële rechtseenheid

Waar het gaat om substantiële aantallen zaken en geen hoger beroep of cassatie openstaat en de rechtseenheid derhalve niet in hogere instantie wordt gewaarborgd, zullen de landelijke sectorale overleggen het initiatief nemen tot coördinatie en afstemming teneinde de materiële rechtseenheid in eerste aanleg te vergroten. Voorbeelden zijn de ontbinding van de arbeidsovereenkomst door de kantonrechter en de toestemming voor onderhandse executoriale verkoop door de voorzieningenrechter in de civiele sectoren bij de rechtbanken. Buiten deze gebieden zal het bevorderen van materiële rechtseenheid in eerste aanleg de rechtsvorming in hoger beroep en cassatie niet mogen belemmeren. Bijzondere oplossingen zullen echter moeten worden gevonden wanneer grote aantallen soortgelijke zaken bij de gerechten worden aangebracht, teneinde tijdige afhandeling van deze zaken te kunnen garanderen. De Rechtspraak dringt aan op verbetering van de wettelijke mogelijkheden voor de Rechtspraak om adequaat om te gaan met deze problematiek. In de komende jaren zal stapsgewijs worden toegewerkt naar een situatie waarin alle rechterlijke uitspraken van enige algemene relevantie op het internet worden gepubliceerd.

III Effectieve rechtspraak

Maatschappelijke relevantie en effectiviteit vereisen dat rechtspraak zorgt voor de beslechting van geschillen op een wijze die zoveel mogelijk bijdraagt aan de oplossing van onderliggende problemen van partijen en samenleving. Dit stelt inhoudelijke eisen aan de rechtspraak. Zo dient in het bestuursrecht het streven, waar mogelijk, gericht te zijn op finale geschillenbeslechting, waarbij rechtspraak voorziet in een inhoudelijk antwoord op wat partijen gescheiden houdt. In het strafrecht moeten een overtuigende motivering van vonnissen (Promis) en het betrekken van wetenschappelijke inzichten bij strafoplegging vanzelfsprekend zijn. Bij het jeugdrecht past een aanpak over de sectoren heen die het kind centraal stelt, niet alleen inhoudelijk, maar ook wat betreft de snelheid en effectiviteit van het optreden. In het civiele recht gaat het om het verder versterken van de regie op het proces en het verhogen van de kwaliteit van comparities. In de kantonrechtspraak zal de mondelinge behandeling een belangrijker plaats moeten krijgen, zeker waar het gaat om rechtzoekenden zonder procesvertegenwoordiging. Mediation kan soms een geschikt middel zijn voor partijen om tot een bevredigende oplossing te komen.

Effectiviteit stelt ook procedurele eisen, in het bijzonder ten aanzien van tijdigheid. Als rechtspraak het maatschappelijke tempo niet bijhoudt, zal het belang ervan aan betekenis inboeten. Differentiatie van zaaksbehandeling is noodzakelijk: effectieve rechtspraak vraagt om een op de zaak (categorie van zaken) afgestemde behandeling, waarbij de diverse aspecten van kwaliteit in overeenstemming zijn gebracht en een optimale combinatie van rechterlijke inzet, delegatie en ICT-ondersteuning wordt gevonden. Daarbij zal het maatschappelijke belang voorop dienen te staan. Een goed voorbeeld waar dit reeds gebeurd zijn de uithuisplaatsingen van kinderen, die behandeling vereisen op de meest korte termijn, in eerste aanleg en in hoger beroep. Dat kan ook gelden voor zaken die samenhangen met onderliggende zwaarwegende economische of maatschappelijke problemen. Ook de (her)invulling van de competentieverdeling tussen de sectoren kanton en de civiele sectoren moet mede in het licht van de wenselijkheid van verdere differentiatie van zaaksbehandeling worden bezien. In plaats van te volstaan met standaardoplossingen zal meer dan voorheen naar maatwerkoplossingen moeten worden gezocht voor actuele problemen. Maatschappelijke sensitiviteit, creativiteit en durf dienen daarbij leidend te zijn.

Op deze wijze zal ook voor de problematiek van de zogeheten ‘massaschade’, waarbij zich zeer vele zaken van eenzelfde soort bij de gerechten aandienen (denk bijvoorbeeld aan de aandelenlease-zaken), moeten worden gezocht naar een wijze van afwikkeling, die beter dan thans het geval is recht doet aan de behoefte aan tijdigheid en rechtseenheid. Daarbij zal samenwerking in organisatorische zin tussen de opvolgende instanties (inclusief de Hoge Raad) voorop dienen te staan. Waar een en ander stuit op de grenzen van het bestaande stelsel, zal de wetgever worden gevraagd met nadere regelgeving te komen.

Tegelijk met de behoefte van rechtzoekenden om in persoon gehoord te worden, is er behoefte aan het met digitale middelen kunnen inleiden en, waar geen persoonlijke interactie nodig is of in aanvulling daarop, voeren van procedures en aan informatievoorziening via internet. De Rechtspraak zal op dit terrein de dienstverlening uitbreiden. Digitalisering mag echter niet ten koste gaan van de ingezette ontwikkeling naar persoonlijke interactie. Ook zal er rekening mee gehouden dienen te worden dat een deel van de justitiabelen geen toegang heeft tot digitale middelen. Voor anderen kan hiermee juist de effectiviteit van de Rechtspraak worden vergroot.

Te bereiken resultaten:

III.1 Sectoren bestuursrecht

Onderzocht zal worden in welke categorieën van bestuurszaken en onder welke condities finale geschillenbeslechting, meer dan nu al plaatsvindt, mogelijk en wenselijk is binnen de grenzen die de wet stelt. Hier ligt een taak voor het landelijk overleg van de sectoren bestuursrecht en de bestuursrechtelijke appelcolleges. Voor de wetsadvisering door de Raad op bestuursrechtelijk terrein zal uitbreiding van de mogelijkheden voor finale geschillenbeslechting als doel gelden.

III.2 Sectoren civiel recht

Er zullen nieuwe initiatieven worden genomen (en bestaande verder worden uitgebouwd) die zijn gericht op het versterken van de regievoering door de rechter in specifieke categorieën van zaken waar dit momenteel nog problematisch is, zoals in verdelingszaken en letselschadezaken. Verder zal de al ontwikkelde handleiding voor onder meer de comparitie na antwoord landelijk in praktijk worden gebracht op een wijze die recht doet aan het streven naar procedurele rechtseenheid.
Bij de gerechtshoven wordt de comparitie na aanbrengen ingevoerd. Voor familiezaken zal de huidige organisatiestructuur kritisch worden bezien, waarbij de vraag centraal staat hoe over alle betrokken sectoren heen de behandeling van deze zaken zo kan worden ingericht dat optimaal recht wordt gedaan aan het belang van het kind.

III.3 Sectoren strafrecht

In strafzaken wordt de bewijsmotivering volgens het Promis-model ingevoerd in alle betreffende gerechten. Daarbij dient wel te worden bedacht dat het Promis-model nog volop in ontwikkeling is, mede in het licht van de jurisprudentie van de Hoge Raad. Het landelijk overleg van de strafsectoren begeleidt de invoering om te voorkomen dat grote diversiteit ontstaat in Promis-vonnissen die later weer teruggedrongen zou moeten worden. Om deze reden, maar ook om de samenleving inzicht te geven in deze ontwikkeling, is het belangrijk dat Promis-vonnissen op rechtspraak.nl zo veel mogelijk en herkenbaar worden gepubliceerd. Algemeen aanvaarde inzichten over de effecten van sancties en behandelmethoden worden ontsloten voor rechters en juridisch medewerkers. Het landelijke overleg van de strafsectoren en Raad zullen hierbij samenwerken. Medewerking van het ministerie van Justitie en partijen in de (jeugd)strafrechtketen is noodzakelijk. Bij de gerechtshoven wordt onderzocht of in navolging van de rechter-commissaris bij de rechtbanken een raadsheercommissaris kan worden geïntroduceerd. Daarnaast speelt de Wet stroomlijning hoger beroep en in verband daarmee het ontwikkelen van gemeenschappelijke criteria bij het al dan niet toelaten tot het hoger beroep.

III.4 Sectoren kanton

Het aantal zaken waarin comparitie na antwoord wordt toegepast wordt uitgebreid, in het bijzonder wanneer een partij (of partijen) zonder procesvertegenwoordiging procedeert.

III.5 Normering van doorlooptijden

Naast de bovengenoemde sectorspecifieke resultaten, zijn er resultaten die voor alle sectoren gelden. Op korte termijn worden normen voor doorlooptijden vastgesteld in de vorm van de termijnen waarin het overgrote deel van de zaken in een categorie moet zijn afgehandeld. Het gaat daarbij om het bereiken van een balans tussen tijdigheid en andere aspecten van kwaliteit. Verkorting van procedures is dus niet voor alle categorieën van zaken een vooropgezet doel. Belangrijke categorie van zaken waarvan op voorhand wel duidelijk is dat verkorting van doorlooptijden moet plaats vinden betreft het jeugdrecht. Bij de normering wordt ermee rekening gehouden dat partijen (overigens door rol- en procesreglementen en bijvoorbeeld aanhoudingenprotocollen in afnemende mate) invloed hebben op de snelheid van procederen. Kiezen partijen bijvoorbeeld in civiele zaken voor uitvoerige wisseling van schriftelijke stukken, dan behoort daarbij een andere doorlooptijd dan wanneer het traject met comparitie na antwoord wordt doorlopen. Dat zelfde geldt in hoger beroep: hier kunnen partijen kiezen

of zij een comparitie na aanbrengen willen of juist niet. De gerechtsbesturen zullen zich inspannen voor het einde van de looptijd van de Agenda de normen te realiseren, waarbij beschikbaarheid van voldoende financiële middelen voorwaarde is. Bij dit laatste ligt een taak voor de Raad.

III.6 Prioritering

Naast normering van doorlooptijden, is het nodig te komen tot prioritering van behandeling van zaken vanuit het perspectief van de gevolgen voor rechtzoekenden en samenleving. Zo kan het nodig zijn op de meest korte termijn uitspraak te doen bij uithuisplaatsingen. Van andere aard, maar eveneens prioritair zijn gevallen van massaschade. Belangrijk criterium is dat bij reguliere behandeling de uitspraak te laat komt om materiële betekenis te hebben voor de onderhavige zaak. Prioritering vereist wel dat de zaken die geen hoge prioriteit krijgen behandeld worden binnen de genormeerde termijnen (zie het vorige punt). De verantwoordelijkheid ligt bij de gerechtsbesturen.

III.7 Differentiatie van zaaksbehandeling

Voor de diverse rechtsgebieden zal verdergaande differentiatie van zaaksbehandeling worden doorgevoerd. Daarbij kan op verschillende niveaus een onderscheid gemaakt worden tussen eenvoudige, reguliere en complexe zaken. Door differentiatie komt meer tijd beschikbaar voor de behandeling ter zitting van zaken die daar om vragen. Bij relatief eenvoudige zaken wordt gestreefd naar verbreding van de werkwijze van kanton, maar ook binnen kanton is differentiatie mogelijk.
De gerechtsbesturen kunnen op dit terrein belangrijke stappen zetten, maar landelijke afstemming is nodig met het oog op de organisatorische ontwikkeling van de gerechten (met name positie kantonsectoren), maar ook waar het gaat om ondersteunende ICT-systemen.

III.8 Afstemming in de keten

Voorgaande resultaten zien vooral op het functioneren van de Rechtspraak als zodanig. Echter, zeker bij complexe ketens (straf, jeugd) vereist hoge kwaliteit van behandeling en beheersing van doorlooptijden goede logistieke ketenafstemming. Verbetering van logistieke ketenafstemming zal plaatsvinden vanuit een scherpe afbakening van de positie van de Rechtspraak. Van partijen in de betreffende ketens mag verwacht worden dat zij de eigenstandige positie van de Rechtspraak onderkennen. Lokaal ligt hier een opdracht voor de gerechtsbesturen, landelijk ligt de verantwoordelijkheid voor een goede afstemming in de keten bij de Raad. De landelijke sectorale overleggen hebben een belangrijke ondersteunende rol.

III.9 Digitale toegang

De komende jaren zal veilig elektronisch berichtenverkeer met professionele partijen worden ingevoerd. Waar dit op een voor de burger op eenvoudig te hanteren wijze kan, wordt ook het digitaal aanbrengen van zaken voor burgers mogelijk gemaakt. Via de elektronische rol die thans wordt ingevoerd kunnen procesvertegenwoordigers de voortgang van hun zaken volgen. Deze faciliteit zal opengesteld worden voor partijen zelf. Het schriftelijk dossier wordt geleidelijk vervangen door een digitaal dossier, dat ook toegankelijk wordt voor procespartijen. Partijen kunnen dan in meer detail de voortgang van hun zaak volgen en op termijn kennis nemen van relevante documenten. Hiermee en met uitbreiding van de informatievoorziening via rechtspraak.nl (zie ook de vorige doelstelling) wordt de Rechtspraak voor een basis dienstenpakket via internet 24 uur per dag bereikbaar zeven dagen in de week. Invoering vergt een realistische, gefaseerde aanpak, waarbij eerst digitale toegang mogelijk wordt gemaakt en pas in later stadium integratie met de primaire processystemen. In de planperiode 2008-2011 wordt hiermee een substantieel begin gemaakt. Volledige invoering zal een langere periode in beslag nemen. Deze aanpak vergt nauwe samenwerking van veel partijen, in het bijzonder de landelijke overleggen van sectorvoorzitters en de ICT-organisaties van de Rechtspraak. Een belangrijke rol is hierbij weggelegd voor de Regieraad ICT die onder verantwoordelijkheid van de Raad voor de rechtspraak opereert. De Rechtspraak zal aansluiten bij bredere ontwikkelingen binnen de (rijks)overheid op het gebied van ICT en privacy.

IV Rechtspraak in de samenleving

Rechtspraak die aansluit bij behoeften in de samenleving kan niet zonder een solide binding met die samenleving. Dit betekent openheid geven over wat er in de gerechten gebeurt, luisteren naar klantwaarderingsonderzoeken, klachten en andere feedback van rechtzoekenden, actieve omgang met de media en het zoeken van de dialoog met de omgeving. Voorwaarde voor een echte dialoog is dat juridisch taalgebruik en onnodig legalistisch denken buiten de rechtszaal zoveel mogelijk worden losgelaten. Daarnaast moet de worteling in de samenleving worden versterkt door het intensiever werven (en behouden) van rechters uit de verschillende bevolkingsgroepen die de samenleving rijk is en (mede daarmee) het vergroten van de kennis over de maatschappelijke en culturele achtergronden van die groepen.

Te bereiken resultaten:

IV.1 Structurele dialoog

Raad en gerechtsbesturen gaan de komende jaren voor zover dit nog niet is gebeurd structureel contacten leggen en onderhouden met maatschappelijke organisaties en overheden op landelijk en lokaal niveau; uiteraard met inachtneming van de onafhankelijkheid van de rechter in een individuele zaak.

IV.2 Betrokkenheid burger

In concrete projecten zullen burgers meer worden betrokken bij de rechtspraak. Het doel van deze projecten is burgers en rechtspraak meer met elkaar in aanraking te brengen zonder de burger in rechtszaken (mee) te laten beslissen. Hierbij zal worden voortgebouwd op eerdere ervaringen met experimenten met onder meer burgerfora en lezersjury's. Daarnaast worden nieuwe middelen ontwikkeld en beproefd. Raad en gerechtsbesturen zullen de regie voeren om de landelijke samenhang te bevorderen en optimaal van de afzonderlijke projecten te kunnen leren. Het doel is om geslaagde projecten structureel en landelijk dekkend te maken.

IV.3 Betrokkenheid bij onderwijs

Raad en gerechtsbesturen zorgen voor een actieve betrokkenheid bij het voortgezet onderwijs (met focus op kennis van en begrip voor het Nederlandse rechtssysteem) en het juridisch onderwijs op HBO- en WO-niveau (met focus op kennis van het rechtssysteem en de Rechtspraak als interessante werkgever).

IV.4 Werving specifieke doelgroepen

De inspanningen om met name rechters maar ook juridisch medewerkers te werven uit de diverse etnische groepen in ons land zullen worden geïntensiveerd.

IV.5 Verbeteren informatievoorziening

Raad en gerechtsbesturen verbeteren de informatievoorziening aan zowel procespartijen en hun vertegenwoordigers, als aan het publiek in het algemeen. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van bestaande middelen zoals internetsites. Daarnaast worden nieuwe middelen ontwikkeld en beproefd. Brieven en andere stukken van de gerechten aan procespartijen worden in meer begrijpelijk taal gesteld.

IV.6 Actief mediabeleid

Onder regie van de Raad zal de komende jaren een actief mediabeleid worden gevoerd, waarin meer uitleg wordt gegeven over zowel uitspraken als over algemene onderwerpen die raken aan het rechtspreken of de Rechtspraak. Er wordt een studie uitgevoerd naar de haalbaarheid van camera's in rechtszalen, om te kunnen voorzien in beeld- en geluidsopnames.

6 Verantwoording

De Agenda van de Rechtspraak 2008-2011 is ontwikkeld in het eerste halfjaar van 2007, nadat op 11 december 2006 het eindrapport van de Commissie Deetman was gepresenteerd.
Het voortouw lag bij de afdeling Ontwikkeling van het bureau van de Raad. Van het begin af aan zijn Joost van Dijk (voorzitter Presidentenvergadering), Theo Groeneveld (lid Raad voor de rechtspraak), Marja van Kuijk (secretaris Raad/directeur Bureau) en Marie-José Poiesz (voorzitter Directeurenberaad) nauw betrokken geweest bij het traject.

Op 12 maart 2007 was een bijeenkomst met belangrijke 'stakeholders' over de prioriteiten voor de Agenda. Naast leden van de Raad en het dagelijks bestuur van de Presidentenvergadering namen deel: de president van de Hoge Raad, de procureur-generaal bij de Hoge Raad, de directeur Bestuursrechtspraak van de Raad van State, de voorzitter van het College van procureurs-generaal, de landelijk Deken van de Orde van Advocaten, de voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de directeur-generaal Rechtshandhaving en Rechtspleging, de directeur van het WODC en een representant van de wetenschap.

Tijdens een consultatieronde is nogmaals gesproken met de Hoge Raad en met vertegenwoordigers van de verschillende landelijke sectorale overleggen (inclusief de managers van de sectorale programma's), het Directeurenberaad, het College van Afgevaardigden, de Groepsondernemingsraad, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en het ministerie van Justitie.

De Agenda is driemaal onderwerp van bespreking geweest in de Presidentenvergadering: op 22 maart 2007, 21 mei 2007 en 2 juli 2007. De gerechtsbesturen zijn tweemaal geconsulteerd.

Na de bespreking van de Agenda in de Presidentenvergadering op 2 juli 2007 is de tekst definitief vastgesteld door de Raad voor de rechtspraak. De Agenda vormt hiermee het kader voor de jaarplannen voor 2008 en de jaren daarna. De Agenda is aangeboden aan de Minister van Justitie en aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Literatuurlijst

- Agenda voor de rechtspraak 2002-2005, Continuïteit en vernieuwing; Raad voor de rechtspraak 2002
- Agenda van de Rechtspraak 2005-2008; Raad voor de rechtspraak 2004
- Iets duidelijker a.u.b., Klantwaarderingsonderzoeken onder de gerechten in de periode 2003-2005; Prisma 2006
- Kwaliteit van rechtspraak; A.H. van Delden, F. van Dijk en E. Bauw; NJB 2007, nr. 3, pag. 144 e.v.
- Leken en rechtspraak: moet, mag en wil de burger meedoen?; Rechtstreeks 2007, nr. 1
- De Rechtspraak, Jaarverslag 2006; Raad voor de rechtspraak 2007
- Rechtspraak is kwaliteit; Commissie evaluatie modernisering rechterlijke organisatie; Ministerie van Justitie 2006
- Rechtspraak: productiviteit in perspectief; Sociaal en Cultureel Planbureau i.s.m. de Raad voor de rechtspraak; 2007
- Stemmingswisselingen, Medewerkerswaarderingsonderzoeken van de gerechten in de jaren 2003-2005; Prisma 2006
- Vertrouwen in de rechtspraak nader onderzocht; Sociaal en Cultureel Planbureau 2007
- Visitatie Bureau van de Raad voor de rechtspraak 2006; Raad voor de rechtspraak 2006
- Visitatie Gerechten 2006; Raad voor de rechtspraak 2006

Colofon

Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag
t   070 - 361 97 23
f   070 - 361 97 15

voorlichting@rechtspraak.nl
www.rechtspraak.nl

Samenstelling en redactie
Maurice van de Mortel
Frans van Dijk
Eddy Bauw
Antoinette de Kroon
Elske van Amelsfort-van der Kam

Vormgeving
Koeweiden Postma, Amsterdam

Lithografie en druk
Spinhex & Industrie,
Amsterdam

Oplage
2500

Uitgave
juli 2007

